

Altres accepcions interessants: 'espècie de caixeta' («die Büchse die...») que a la solera del molí suporta el fregadís del ferro que s'hi introdueix («die Reibung des durchstossenden Mühleisens»), en el Pallars Sobirà (Krüger, *Hochpyr.*, VKR IX, 67) (acc. que *AlcM*, § 5, registra a les Illes, Maestrat i comarques vigatanes). «Remei per als ossos de cama, romputs, d'ovelles o de bestiar gros; l'escorxa [de pi] --- se treu d'una branca o cimbal, en forma de *boixa*: l'apliquen a la cama rompuda i l'estrenyen amb una bena ben estreta» (Manacor, *BDLC* VII, 161). «*Boixa*: *bunonèra* (en el Vallès, *boixa* en el Baix Llobregat)» (*Costum.* cit., I, 73). Per a l'acc. de maquinària tèxtil i altres (*DFa.*, 2), veg. *BDC* IV, 72.

Denominacions afins que tenen gran difusió entre les llengües romàniques: galleg *buxa* («auf den Seitengabeln liegende, in die Achsenrille fassende Stück», Lugo, Ebeling, VKR V, 67); cast. *buje* [c. 1780, amb variant *embuje* cap a Vitigudino, Espinosa, *Arc. Dial.*, 24n.2], per al qual veg. l'article del *DCEC*; arag. *boja*, oc. *bouisso*, que s'estén fins al valdès del Piemont. En canvi, en els parlars italians tenim formes més plenes i diferents, que recorden les del mot per a 'búixola': lombard alpí *bùssola*, alpino-vènet *bùsola* (*AGI* XI, 338, 493, 510-12, 523-4), Carrara *al búsa!* (Bottiglioni, *WuS.* VI, 101). Amb significats iguals o molt semblants als de la boixa del carro s'usen el fr. *boîte de la roue*, oc. *bouito*, lomb. *bossola*, sd. *bùssula* (MLWagner, *Ländl. Leben Sard.*, 1921, 69). D'origen menys aclarit són altres denominacions com cast. *bocin* [1642], arag. *bocil* [*DAut.*].

En el sentit d'identificar amb el llatí *BŪXIDA*, grec *πυξίς*, *-ίδα*, el nom de la boixa del carro, en les citades denominacions hispàniques i romàniques, en part amb algunes reserves, s'han pronunciat també M.-L. (REW, 6892); Krüger, *l. c.*; GdDiego, *RFE* VI, 117n.; jo mateix en el *DCEC*, i d'altres. Les formes occitanes i franceses del mot per a 'capsa' i per a 'boixa' il·lustren l'evolució fonètica del nostre mot: en occità antic trobem, en el sentit de 'capsa', formes idèntiques a les de 'boixa del carro': *boissa*, i més antigament *bóisseza*; també en la forma del mot present, en català i les altres llengües es passà de *BUXIDA* a *bóixea* i d'ací *boixa*, amb clara i normal evolució. És important l'article *boixa* de l'*AlcM*, sobretot per l'exacta descripció de les diverses accs. del mot en les tecnologies populars i per la seva excellent documentació gràfica, habituals en els treballs d'En Moll.¹

DERIV.: *Boixar* 'posar una boixa (a un forat, a una roda)'. *Bolsic* (val.) 'boixa' per *borxic* o *borsic* (cf. supra arag. *bocil*).

¹ Val a dir que hi barreja, com si fossin accs. del mateix mot, algunes que són evidentment mots diferents ('bastó per aplanar les sabates', que posa com a § 7, certament derivat de *boix*) i d'altres també molt heterogènies i que en part també deuen ser mots diferents; en tot cas designen objectes molt diversos. En la 1.ª ed., impressionat per la seva troballa d'una boixa de fusta en un tipus de carro tradicional de Menorca (no ens diu si pot ser

fusta de boix, cosa al capdavant no gaire important), va afirmar que venia «del ll. *BUXEA*»: vol dir l'adjectiu *buxeus*, *-a*, *-um*, 'fet de boix'. En la nova ed., hi fa algunes reserves, però s'entesta a mantenir la seva idea, amb vagues objeccions a la del *DCEC*: la fonètica, sense cap fonament; la suposada dificultat semàntica fa somriure a qualsevol que hagi treballat en etimologia. Tant es pot passar d'un objecte de metall a un de fusta com viceversa; i el ll. *BUXIDA* era precisament una capsa de fusta, que començà per ser de boix. Altrament no és aquest pasat indirecte i llunyà el que interessa per a les boixes de les diferents terminologies i tècniques en qüestió.

Boixac o *bojac*, V. *boix* *Boixar* 'posar boixa', 'marcir', V. *boix*

BOIXART, 'taula de distribució de càrrecs eclesiàstics', val., origen incert, però provinent de França, on hi ha l'oc. mod. i fprov. *bouchard* aplicat a persones o animals d'aspecte brut o de color negrós, i el fr. dial. *bouchard*, *boucard*, per a una eina a manera de magall, que correspon al nostre *buixarda* o *bucarda* 'maça per desbastar pedra': el sentit fonamental sembla ser 'cosa escalabornada, imperfecta, lletja', derivat més aviat de *BOC* i els seus congèneres francesos (*bouc*) que no de *bouche* 'boca'; la taula en qüestió fou primer a manera d'esborrall o anotació provisional, i provindrà de la mateixa idea. □ 1.ª doc.: doc. de 1349.

És un document mallorquí on el context sembla indicar un esborrall o escriptura provisòria (veg. les cites completes en el *DAG.* i *AlcM*): «com lo dit Cardona ho volgués scriure en una *boxart*, lo dit A. dix --- no ho fassiats, ans escrivits-ho en la pareta». El doc. val. del S. XVI que cita el *DAG.* i l'eivissenc de 1553 mostren ja l'acc. eclesiàstica, de la forma de la qual resulta clar el sentit de 'cosa esboscassada, provisional' (veg. la descripció en *AlcM*). El mot figura també en els diccs. de rims de J. March (1372, *boxart*, lín. 1543) i L. d'Aversó (*buxart*, 160.20). Després a Val. és també 'torn entre els veïns d'un poble per atendre les càrregues municipals' (*AlcM*, § 2), que ja figura com «adra, turno» en el dicc. Escrig de 1851.¹

Per altra banda el *DAG.* indica «*boxarda*, *boxardar*: noms empleats pels mestres de cases a Catalunya»; i «*buxardat*: treball d'adorn que fan els mestres de cases als frontis» (St. Joan Despi). O sigui 'pedra desbastada, adorn escalabornat a cops de *buixarda*: maça de picapedrer'. El *FEW* ens dóna notícies dels mots originaris en dos passatges ben separats: vol. I, 472a, assenyalava la forma *boucard* i *bušar* en cinc patuesos francesos de l'alta Bretanya, en un d'ells en la forma *bouc*, suggerint que vingui d'un bretó *bouch'al* 'd'estral'; el mateix Wartburg fa ja reserves semàntiques a aquesta etimologia, que fou indicada en un treball d'aficionat publicat en una revista bretona (allí citada); les reserves fonètiques són més fortes encara,